

Geloof, Hoop en Liefde

Preek in Gorkum, 19 maart 2017

Prof Arjo Klamer,

Het was een echte bink: een stevige blonde jongen met opgeschoren haar. Zijn vader had me verteld dat hij er akelige meningen over immigranten op na houdt. Hijzelf, een gemeenteraadslid voor CDA en een goede en eerlijke ondernemer, had het daar moeilijk mee. Hij wist er zich zelfs geen raad mee. Hoe kon zijn jongen zo hard zijn? Ik dacht, toen hij dat vertelde, hoe kunnen zoveel mensen zo hard zijn in hun politieke overtuigingen?

Ik had een lezing gegeven in hun dorp en we praatten wat na. Toen ik besepte dat ik de bewuste jongen voor me zag, was de enige gedachte die mij bezig hield was, kan ik deze jongen op andere gedachten brengen? Dat had te maken met een obsessie van me: hoe de PVV stemmers, en al die mensen die er hard in zitten, op andere gedachten te brengen? Is dat überhaupt mogelijk?

Ik begon met hem te spreken en wellicht omdat ik ook politicus ben, begon hij al snel over een moskee en de oproepen tot gebed die de oorspronkelijke Nederlanders in die buurt wegdreven. Schandalig vond hij dat. Wat hem betreft konden al die Turken, Marokkanen en Eritreers opsodemieteren. Ik probeerde een praktisch argument. “Hoe gaat hij dat

doen? Is daar een wet voor te bedenken?” Dat argument werkte duidelijk niet.

Nu had ik daarvoor van zijn vader gehoord dat zij afstammen van Zweden die een paar eeuwen geleden waren komen turf steken in de regio. Dus vroeg ik hem hoe hij zich toen gevoeld zou hebben, als hij voor domme blonde Zweeds uitgemaakt was en gedreigd werd met uitzetting? Dat wist hij niet want hij keek me wat onduidelijk aan.

Ik gooide het over een andere boeg en vroeg hem naar zijn vader te kijken. “Wat betekent hij voor jou?”. Hij is mijn voorbeeld, was zijn antwoord. “Als hij jouw voorbeeld is, luister dan naar hem en hoor dat hij heel anders over vluchtelingen spreekt.” Zijn vader keek hem ontwapenend aan. Ik bemerkte wat beweging bij hem, maar echt sjoeg gaf hij niet.

En toch is het gelukt om hem op andere gedachten te brengen. Dat kwam zijn vader vertellen toen we elkaar daarna tegen kwamen. Hij was zo blij en dankbaar dat het me gelukt was door zijn schild heen te breken. Hij was die avond nog naar de kroeg gegaan om zijn vrienden te vertellen dat het toch anders was. Zijn vader glunderde toen hij het vertelde. Hij wist precies wat beslissend was geweest voor zijn bekering. Want dat was het voor die jongen.

Het had met hun christelijke achtergrond te maken. Daarom mijn vragen aan u voor me, aan jullie die, anders dan de overgrote

meerderheid van de mensen, nu met mij in gesprek is over. . . ja over wat? Wat onderscheidt christenen? Waarin onderscheiden wij ons?

Ik neem u mee, ik neem jullie mee.

Het verhaal van Ruth is een van de betere verhalen in de bijbel. Het is een soort novelle die verhaalt over de lotgevallen van de overgrootmoeder van David, de latere koning van de joden. Ruth is een Moabitische vrouw en dat maakt het verhaal direct pikant. Want hoe kan een buitenlandse vrucht dragen voor de voortzetting van het Joodse ras? Dat was toch alleen aan Joodse vrouwen voorbehouden? Blijkbaar niet dus.

Ruth was getrouwd met een Joodse man, een zoon van Noomi. Die man overleed, net als zijn broer die ook met een Moabitische vrouw getrouwd was. En toen had het geen zin meer voor Noomi om in Moab te blijven. Ze keerde terug. De andere schoonzus bleef in haar land maar Ruth besloot haar schoonmoeder te volgen met de woorden: Waar u gaat, zal ik gaan, waar u slaapt, zal ik slapen; uw volk is mijn volk en uw God is mijn God.”

Stel eens voor dat uw kind met een, zeg, Turkse persoon is getrouwd en dat deze Turk besluit u te volgen nadat uw kind overleden is onder het motto, “uw volk is mijn volk, uw God is mijn God.” U zou toch gek opkijken.

Het gaat hier om trouw, om vertrouwen. Wat ontroert is de trouw van Ruth aan Noomi. Wat verbaast is de overtuiging waarmee zij haar

Moaitische identiteit aflegt en die van het volk van Noomi omarmt. Ik maak in mijn eigen stad mee hoe moeilijk juist dat is voor degenen die hun vaderland hebben verlaten om hier te komen wonen. De verwarring over de vraag waar je bij hoort, bij welk volk, kwam weer hevig opzetten in het conflict over het bezoek van de Turkse minister. Je voelt de ergernis met al die Nederlanders die vooral Turken blijken te zijn. Blijkbaar zijn ze Erdogan meer trouw dan Alexander of Rutte, u of mij.

Zoals het engelse woord faith vertelt, staat vertrouwen gelijk aan geloof. Geloof u uw partner? Hebt u vertrouwen in politici? Bent u uw partner trouw? “Zij gelooft in mij,” zong Andre Hazes. Haar trouw zijn was evenwel een uitdaging voor hem, zachtjes gezegd.

Trouw, vertrouwen onder mensen, geloven in elkaar: het is allemaal wat veel gevraagd. “Wij geloven in mensen,” zeggen de humanisten. Het klinkt goed maar wat zegt het daadwerkelijk? Hoe ver kunnen we gaan in het geloof in, ik noem maar iemand, Donald Trump? Het geloof onder mensen is wispelturig, vaag, en geeft uiteindelijk weinig richting voor ons handelen. “Ik geloof in de mens maar jij kan de pot op, vreselijk mens die je bent. Pleur op.”

Voor een christen, maar ook voor een Boeddhist en een moslim gaat het geloof verder, dieper en veel hoger. Christenen zeggen amen aan het eind van een gebed en een preek. Amen is afgeleid van het Hebreeuwse werkwoord heemin, en dat betekent “geloven”. Door het amen uit te spreken, spreken we uit dat we geloven in iets dat veel

groter, veel omvattender is, in iets dat ongrijpbaar en onbegrijpelijk ook, iets dat heilig is. Wij noemen “dat” God. Door amen te zeggen spreken wij ons vertrouwen uit in degene die wij God noemen.

Dat geloof is het grootste goed dat we kunnen hebben. Het biedt vertrouwen en geeft richting aan het leven. Iedere dag weer. Als we weer eens verleid worden, afgeleid worden door het kleine gevoel nu, de kinderachtigheid van een ander of van onszelf, kunnen we beseffen, nee weten we dat er iets dat zoveel groter is. Dat relativeert. Dat stemt ons nederig. Niet toch?

Wat christenen onderscheidt is dat wij het zo kunnen benoemen. Mag ik u meenemen in dat wij? Dat kunnen de meeste mensen buiten deze kring niet, is mijn ervaring. Een wetenschappelijke collega van me< Charles Murray, beweert dat het ontbreken van dat geloof oorzaak is voor de grote vertrouwenscrisis in de huidige westerse samenlevingen. Het is de prijs van secularisering dat iedereen het over vertrouwen heeft, en dan vooral een gebrek daaraan. Het geloof is zoek.

Maar we kunnen teveel geloven, goedgelovig zijn, te vast geloven, of gewoon geloven in iets wat niet klopt. Is het geloof te hermetisch, te absoluut, dan kunnen de gevolgen desastreus zijn. Als twijfels ontbreken dan wordt het geloof hard.

We geloven tegen beter in. We geloven in iets dat zo veel groter is dan dit, ook al vertelt menig wetenschapper dat dat onzinnig is. Zoals Kierkegaard aangeeft, vraagt ons geloven een sprong in het ongewisse,

een sprong tegen de vertwijfeling in, in een overgave die zo typisch is voor hij of zij die gelooft. Ons geloven spreek daarom van een hoop.

Hopen is die andere praktijk die u en ik beoefenen. Zien en horen we de ellende om ons heen, lijkt de toestand onhoudbaar, zijn mensen akelig en kinderachtig, zou de PVV inderdaad de grootste zijn geworden, dan zoeken wij naar de hoop. Hopen, het is het werkwoord dat telt in de bijbel, heeft iets van de moed om te blijven dromen; het vraagt om verbeeldingskracht om in alle ellende die enige bloem te zien die ondanks alles tot bloei komt. "I have a dream," vertelde Martin Luther King op het hoogtepunt van de rassenstrijd in de VS. Hopen was de kracht van Etty Hillesum toen ze in het concentratie kamp belandde. Juist toen in die conditie was die kracht groter dan ooit; daarmee kon ze door alle ellende heen de goedheid van God zien.

Het hopen geeft ruimte. Een hermetisch geloof is zonder hoop. Een ongeloof stemt cynisch omdat het geen hoop biedt. Hopen is een deugd. Laat u, of iemand in uw omgeving, alle hoop varen, dan roept u het geloof aan, het besef dat er zoiets groters is dan dit, in de hoop dat u of de ander weer durft te hopen.

Ik geef toe, logisch is dit alles niet. Rationeel ook niet. Kijk naar mensen die net als wij een geloof praktiseren, en zie de kracht die die levenswijze kan geven.

Maar we kunnen geloven en hopen wat we willen, als we de liefde niet hebben, dan nog zouden we niets zijn. Dat is wat Paulus de

christelijke gemeente in Corinthie voorhoudt. “Al had ik de gave om te profeteren en doorgrondde ik alle geheimen, al bezat ik alle kennis en had ik het geloof dat bergen kan verplaatsen—had ik de liefde niet, ik zou niets zijn.” Hij spreekt over de liefde die nooit vergaat. Hij spreekt natuurlijk over de liefde die we in God zien, dat voor ons mensen overweldigende besef van een liefde voor en in alles, de alliefde, agape zoals wij dat noemen. Boeddhisten spreken van compassie. Het is een veel grotere liefde dan de liefde die we voor onze geliefde voelen. Die liefde heeft vooral in het begin meer met hebzucht te maken, met eros. Zij is van mij en dus kom jij niet aan haar. Die liefde maakt jaloers. Vriendschap is die andere menselijke liefde, de liefde die we met een ander delen, en waarvan we ieder ander uitsluiten. Hoe mooi die liefdes ook zijn, agape is echt een ander verhaal. Als we 1 Korintiërs vers 13 lezen in een huwelijksdienst, is de bedoeling niet dat die aardse liefde geduldig en vol goedheid is, maar dat wij geloven in een veel grotere liefde, dat onze aardse liefde in het teken staat van die overweldigende liefde. In het aanzicht van die liefde smelt de hardheid in ons. Soms zien we dat in levende lijve, zoals in het geval van Mandela nadat hij uit zijn gevangenis was bevrijd. Kennen wij die liefde, voelen wij haar in ons, dan weten wij dat niets ons stuk kan krijgen. “Dan resten ons geloof, hoop en liefde, deze drie, maar de grootste is de liefde.

En wat bracht de jongeman tot zijn bekering? Het hielp wellicht dat ik niet boos werd, niet geïrriteerd raakte. Ik bleef vriendelijk en

voelde warmte naar deze bink die in zijn vader een voorbeeld ziet. Toen moest ik weg. Ik pakte hem vast, keek hem in de ogen en zei “Geloof, hoop en liefde.” En dat was wat volgens zijn vader het deed. Christenen die we zijn, we delen dit met elkaar: ons geloof, het hopen en boven alles de liefde. En daarom zeg ik het nu: Amen